

Az egész életen
át tartó tanulás
programja

BODY - *Kultúra, test, gender és szexualitás a felnőttképzésben*

Ref. n. 518036-LLP-1-2011-1-FR-Grundtvig-GMP

www.bodyproject.eu

EGÉSZSÉG, GENDER, SZEXUALITÁS, FOGYATÉKOSSÁG és TEST **Kulturális különbségek felnőttképzési helyzetekben**

A kritikus incidensek kivonata

2012. november

open kijk op handicap

cesie
the world is only one creature

A kivonat létrejöttéhez hozzájárultak:

[P1] Élan Interculturel (főpályázó); Franciaország

<http://www.elaninterculturel.com/>

[P2] Katholieke Vereniging Gehandicaptten Vormingsbeweging vzw – KGV; Belgium

<http://www.kvg.be/>

[P3] MHT Consult; Dánia

<http://www.mhtconsult.dk/>

[P4] Ars Erotica Alapítvány; Magyarország

<http://www.csakatestemenat.hu/ars-erotica-foundation/>

[P5] Centro Studi ed Iniziative Europeo – CESIE; Olaszország

<http://cesie.org/>

Szerkesztette az Elan Interculturel a BODY konzorcium részére

Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez. Ez a kiadvány (közlemény) a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bármilyen felhasználásért.

A projekt és ez a publikáció az Európai Bizottság Egész életen át tartó tanulás Grundtvig programjának (LLP Grundtvig) támogatásával jött létre

open kijk op handicap

cesie
the world is only one creature

A kritikus incidenseket felnőttképzőktől és oktatóktól gyűjtöttük össze a Margalit Cohen-Emerique által kifejlesztett módszer segítségével. Ezen megközelítés lényege, hogy egy kultúraközi konfliktus sosem magyarázható (s oldható meg) csupán az egyik fél idegenségével, furcsaságával, az adott kulturális közegben való járatlanságával, hanem kizárólag a résztvevő felek eltérő kulturális háttereinek interakciójaként értelmezhető. Ez a megközelítés arra is lehetőséget ad, hogy megértsük milyen rejtett normák, értékrendszerek, szokások és elvárások állnak egy-egy incidens hátterében.

A kritikus incidenseket az egészség, gender, szexualitás és általában a test területeiről gyűjtöttük össze. A kivonatban témánként két elemzett incidens található.

Kulturális különbségek a TEST területén				
Belgium	Dánia	Franciaország	Magyarország	Olaszország
	Erőszakos fiatal menekültek	A táska	Roma szoknya	Privát szoba
	Japán kézfogás	Csókok	Japán gesztus	Ölelés
	Leves és vaj	Érintés		Órán enni
		A padlón		
		Fenék		
		Japán résztvevő		
		Bólintás		
		Fürdőruha		
		Megölni egy méhet		
		Csendes diákok		
		Testi fenytés		
		Koedukált játék		
		Pakisztáni pár		
		Kézfogás		
		Orrfújás		

Kritikus incidens: „ORRFÚJÁS”

Begyűjtő szervezet: Elan Interculturel, Franciaország, 2012

Kulcsszavak: udvariasság, tabuk, testnedvek, higiénia

Kulcsszavak a kritikus incidens katalogizálásához	
Szakmai terület (ez lehet, hogy a résztvevő szakterülete, de nem feltétlenül)	
Általános interkulturális	MÁS
x	Nyelv-tanár
“Érzékeny zóna”	Melyek voltak azok az érzékeny zónák, amelyek a kritikus incidens alapjául szolgáltak? (pl: szexualitás, társadalmi nemi szerepek, kor-öregedés, a testtel kapcsolatos felfogások, nem-verbális kommunikáció, stb.) Az egészséghez és higiéniahoz való viszony, valamint az udvarias viselkedésről alkotott elképzelés különbségei.
A kultúr-sokk élményét átélő fél kulturális kerete	Mik a jellemzői a kultúr-sokk élményét átélő elbeszélő kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.) A húszas évei elején járó francia nő egy dél-koreai katonai iskolában

	dolgozott francia nyelvtanárként. Már megtapasztalta milyen külföldön élni, mivel korábban tanított Indiában, városi és falusi környezetben egyaránt. Érdeklí az interkulturalitás, az incidens idején rendszeresen írt cikkeket a Koreában átélt kultúrsokkjairól egy angol újság számára.
A "sokkot okozó" fél kulturális kerete	Mik a jellemzői a "sokkot okozó" fél kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.) A katonai iskola fiatal hallgatói. A narrátor az incidens idején nem ismerte a tanulók egyéni hátterét, de az volt a benyomása, hogy erősen tekintélytisztelők. Bár az iskolában többségben voltak a férfi tanulók, a francia nyelvcsoporthoz kiegyensúlyozott volt a nemek közti arány, köszönhetően annak, hogy a női hallgatók kiemelkedően nagy érdeklődést mutattak a francia nyelv iránt.
A TÖRTÉNET ismertetése	
Franciátanárként dolgoztam egy dél-koreai katonai akadémián. Tél volt. Az óra a szokásos módon zajlott, bár észrevettem, hogy a tanulók nagy része megfázással küzd. Néhányuknak az orra is folyt. Ám egyikük sem használt zsebkendőt, inkább folyamatosan szipogtak. Olyannyira, hogy szabályosan nehezemre esett az órára koncentrálni. Végül elővettem egy csomag papírzsepkendőt, és megkíséreltem kiosztani őket a szipogó hallgatók között. Nagy meglepetésemre visszautasították a zsebkendőket, annak ellenére, hogy nyilvánvalóan szükségük lett volna rájuk. Folytattam hát az órát, bár reakciójuk erősen összezavart. Később elbeszéltem az esetet a részlegem élén álló parancsnoknak. Ő magyarázta el, hogy Dél-Koreában udvariatlanságnak számít nyilvánosan kifújni az orrunkat. Végül megértettem tehát tanulóim reakcióját és nagyon elszégyelltem magam.	
1. A TÖRTÉNET részletei	
Az incidens egy 25-30 fős tanulmányi órán zajlott le. A teremben több sorban, egy irányban álltak a padok. A narrátor az osztállyal szemben állt. Nagyjából egyidős volt a hallgatókkal és nem sokkal korábban kezdett az iskolában tanítani. A női hallgatók aránya kb. 30-40% volt.	
2. ÉRZELMI REAKCIÓK	
Bosszantott mikor a tanulók nem voltak hajlandók kifújni az orrukat, mivel udvariatlanságként értelmeztem a viselkedésüket. Aztán az első reakción túllépve arra gondoltam talán egyszerűen csak nincs náluk papírzsepkendő és, hogy talán megoldhatnám a problémát ha adnék nekik. Ám amikor ezt visszautasították összezavarodtam és kissé kényelmetlenül éreztem magam. Azonban még kínosabb érzésem támadt miután főnökömtől megtudtam az elutasítás okát.	
3. Milyen értékeket, normákat érintett / veszélyeztetett/ tett kérdéssé az elbeszélőben az incidens?	
Higiénia: A narrátor szerint az orrfolyás betegségek terjedéséhez járulhat hozzá. Számára a zsebkendő egy tiszta, diszkrét mód ennek megakadályozására. Nem csupán idegesítette tanuló szipogása, hanem kissé gusztustalannak is találta azt.	
Udvariasság: A higiéniai megfontolásokon túl a francia kultúrában a nyilvános orrfújás udvarias gesztusnak is számít. Egy diszkrét orrfújás lehetővé teszi ugyanis a náthás beteg számára, hogy zavartalanul végezhesse	

<p>tovább feladatát.</p>
<p>4. Milyen kép alakult ki a narrátorban a másik szereplőről?</p>
<p>Enyhén negatív. A narrátort bosszantotta tanulói viselkedése.</p>
<p>5. Mik lehetnek a másik fél/kultúra által képviselt értékek, normák, amik ehhez a specifikus helyzethez és végeredményben a narrátor sokk élményéhez vezettek? (Hipotézis !)</p>
<p>Koreában, ahogy a narrátor megtudhatta, udvariatlanságnak számít nyilvánosan kifújni az orrunkat. Így hát miként a narrátor udvariatlanságként élte meg diákjai viselkedését, úgy diákjai orruk nyilvános kifújását érezték volna annak. Ez az udvariassági kód a testi szükségletek a nyilvános térből való kizárásának igényéből fakadhat. A koreaiak valószínűleg a túlzott figyelemfelkeltéstől való félelmükből fakadóan tartózkodnak orruk nyilvános kifújásától. Számukra sokkal elfogadhatóbb figyelmen kívül hagyni ha csöpög az orruk, vagy szipogni amíg nincs alkalmuk félrevonulni, hogy feltűnés nélkül kifújhassák.</p>
<p>6. Felvetett-e, rávilágított-e bármilyen szakmai vagy általánosan a kulturális mássággal kapcsolatos kérdésre, problémára ez a szituáció?</p>
<p>Igen, ez a tapasztalat arra készítette a narrátort, hogy megkérdőjelezzen egy általa korábban természetesnek tartott gyakorlatot. Látva, hogy az orrfújásra vonatkozóan az övétől szögesen eltérő elvek alkalmazhatóak mind higiéniai mind udvariassági szempontból, ráébredt milyen mértékben kulturálisan meghatározottak saját higiéniairól és udvariasságról alkotott fogalmai. Megértette milyen fontos, hogy tanárként ne kényszerítsen semmit diákjaira, még olyasmit sem, ami számára esetleg egyszerűnek vagy mellékesnek tűnhet, valamint, hogy mindig nyitott maradjon és megfelelően alkalmazkodjon az új kulturális kontextushoz, oly módon, hogy ne sértse meg azokat akikkel dolgozik vagy interakcióba lép.</p>

Kritikus incidens: „ÖLELÉS”

Begyűjtő szervezet: CESIE, átszerkesztette az Elan Interculturel, 2012.

Rögzítés időpontja és helye: Olaszország, 2009

Kulcsszavak: reciprocitás, nem-verbális kommunikáció: fizikai kontaktus jelentései / gesztusok, proxemika

Kulcsszavak a kritikus incidens katalogizálásához						
Szakmai terület (ez lehet, hogy a résztvevő szakterülete, de nem feltétlenül)						
Gender	Egészségügy	Szexualitás	Mozgás korlátozotta k	Általános inter kulturális	Test/ fizikai sport	MÁS
x				x		
“Érzékeny zóna”		Melyek voltak azok az érzékeny zónák, amelyek a kritikus incidens alapjául szolgáltak? (pl: sexualitás, társadalmi nemi szerepek, kor-öregedés, a testtel kapcsolatos felfogások, nem-verbális kommunikáció, stb.)				
		Különböző kultúrákból érkező emberek találkozásakor jellemzően felmerülő problémák: kölcsönösség, non-verbális kommunikáció (fizikai kontaktus, gesztusok, személyes tér) kérdései.				
A kultúr-sokk élményét átélő fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a kultúr-sokk élményét átélő elbeszélő kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.)				
		28 éves szicíliai nő. Heteroszexuális, élettársa egy szenegáli muzulán férfi. Maga hívő, ám nem templomjáró katolikus. Pszichológiát hallgat, emellett egy nemzetközi civil szervezet alkalmazottja.				
A “sokkot okozó” fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a “sokkot okozó” fél kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.)				
		24 éves brit férfi. A szicíliai Palermóban végez önkéntes munkát. Nem sokkal korábban érkezett. Szokatlan számára a viszonylagos zűrzavar és szervezetlenség, mely erősen eltér saját erősen szabálykövető szocializációjától. Viselkedése udvarias de kimért, távolságtartó.				
A TÖRTÉNET ismertetése						
A fiatal férfi szakmai gyakorlatra érkezett szervezetünkhöz. Megérkezésekor kifejezetten rémültnek és valamiképpen elveszettnek látszott. Én voltam a projektje koordinátora. Mivel nagyon megsajnáltam, igyekeztem barátságos fogadtatásban részesíteni és sokat beszélgetni vele. Ezen alkalmakkor						

észrevettem, hogy bizonyos kulturális szokásaink - különösen a kettőnk közötti fizikai tér tekintetében- bizony gyakran ütköznek egymással. A szicíliaiak ugyanis nagyon barátságosak és fizikailag közvetlenek, s gyakran ölelik meg egymást. Így hát –igyekezővén barátságos lenni- én is gyakran átöleltem őt. Meleg viselkedésem azonban nem, hogy nem segített számára túllépni kezdeti szorongásán, hanem még inkább sokkolta. Néhány hónap elteltével, mikor végre kezdett beilleszkedni és jobban érezni magát, képessé vált rá, hogy őszintén beszéljen nekem kezdeti szorongásáról, melyet a megtapasztalt kulturális különbségek keltettek benne s arról, hogy irányában tanúsított viselkedésem milyen mértékben zavarba hozta s egyenesen megakadályozta abban, hogy képes legyen őszintén beszélni az éppen átélt sokkról. Ezt követően még sokat beszélgettünk arról, hogyan vezethettek a köztünk lévő kulturális különbségek félreértésekhez.

1. A TÖRTÉNET részletei

Az incidens Szicíliában, Olaszországban történt.

Mint már említettem, a félreértés az én részemről abból adódhatott, hogy nem vettem figyelembe mennyire új lehet Palermo valaki számára, aki Angliából érkezett, kezdve az eltérő éghajlattól, közlekedési szokásoktól a személyközi kapcsolatokon át az idegen nyelv által okozott sokkig. Elsősorban abban hibáztam, hogy nem vettem számításba, hogy meleg szicíliai vendégszeretetem milyen hatással lehet egy más kultúrából érkezőre.

Ami őt illeti talán azt mondanám, hogy eleinte nem volt elég nyitott, és kissé túlságosan a köztünk lévő különbségekre koncentrált az új élmények felfedezése helyett.

2. ÉRZELMI REAKCIÓK

Frustrációt éltem meg.

Később azonban, mikor megoldottuk a félreértést úgy éreztem fejlődött az interkulturalitás tudatosságom. Az incidens hozzásegített, hogy átgondoljam, mit jelent külföldiként idegen országba érkezni, milyen nehézségekkel jár ez és megértettem, milyen kevéssé segít, ha hasonló helyzetekben mereven, reflektálatlanul ragaszkodunk szokásainkhoz.

3. Milyen értékeket, normákat érintett / veszélyeztetett/ tett kérdésessé a narrátorban az incidens?

Az emberekhez való viszonyomról alkotott alapvető elképzeléseimet érintette. Mindig is közeli kapcsolatban álltam a munkatársaimmal. Megértettem, hogy más kultúrákból érkező emberek különböző módokon teremtenek kapcsolatot és, hogy ez a mód esetenként lassabb és óvatosabb, mint az enyém.

Kölcsönösség:

A kultúranropológiában a kölcsönösség fogalma jelöli az emberek informális cseréjét, legyen szó anyagi vagy immateriális javakról, munkáról vagy viselkedési cseréről. A déli kultúrákban a fizikai kontaktus a vendégszeretet és törődés jele. Mivel a kölcsönösség fontos szociális érték, a viszonzás hiánya könnyen válhat frusztráció forrásává.

Non-verbális kommunikáció, az érzések externalizálása:

Az érzelmek kimutatása általában véve pozitív megnyilvánulás, a másik személy elismerésének fontos jele déli országokban.

Non-verbális kommunikáció, személyközi távolság (E.T. Hall):

A megkövetelt személyes tér mérete kultúránként változik. Ha túl közel lépünk egy másik személyhez, könnyen megsérthetjük személyes terét. Ez szorosan kapcsolódik a fizikai kontaktus szabályaihoz, melyek szintén kultúrafüggőek. A „meleg, impulzív” kultúrákban a fizikai kontaktus és az érzelmek kinyilvánítása fontos gesztusok, míg mások számára erősen kényelmetlenek lehetnek.

4. Milyen kép alakult ki a narrátorban a másik szereplőről?

Azt a kép alakult ki bennem róla, hogy valamiképpen furcsa, nem eléggé nyitott személyiség, aki nem élvezi az életet.

5. Mik lehettek a másik fél/kultúra által képviselt értékek, normák, amik ehhez a specifikus helyzethez és végeredményben a narrátor sok élményéhez vezettek ? (Hipotézis !)

Sok minden hozzájárult, hogy kultúr-sokkot éljen át. A hozzá való, az általa megszokottnál bizalmasabb közeledésem zavarba hozta, amihez a személyemhez kötődő előítéletei is közrejátszhattak (kissé lököttnek tartott, azt hiszem).

Non-verbális kommunikáció, személyes/szociális tér:

Egy bizonyos személyközi távolság megtartása - különösen jövődöbeli kollégák esetében elengedhetetlen. Bizonyos kultúrák szigorúan elkülönítik a személyes és professzionális szférákat.

Verbális kommunikáció:

Elsőbbséget élvez. Fontosak a világos, egyenes, szóbeli megfogalmazások.

6. Felvetett-e, rávilágított-e bármilyen szakmai vagy általánosan a kulturális mássággal kapcsolatos kérdésre, problémára ez a szituáció?

Igen. Egyikünk sem vette kellően figyelembe a köztünk lévő kulturális különbségeket és jellegzetességeket és azt, hogyan jelennek meg ezek a köztünk lévő munkakapcsolatban. Ő újabb ölelésektől való félelmében egy idő után kerülni kezdett, és nem kérte többé a segítségem a feladataiban, akkor sem, ha szükséges lett volna, én pedig nem találtam a módot, hogyan segíthetnék neki aktívabbá és együttműködőbbé válni.

MÁS, EHHEZ KAPCSOLÓDÓ INFORMÁCIÓ

Hasonló félreértések gyakran előfordulnak. A fontos az, hogy figyeljünk a visszajelzésekre és az esetleges kritikára amik esetleg fontos dolgokra ébreszthetnek rá azzal kapcsolatban, milyen hatást vált ki másokból az a mód, ahogy közelítünk hozzájuk. El kell fogadnunk, hogy léteznek a más nézőpontok is sajátunkon kívül és, hogy az ezzel kapcsolatos érzékenység szüntelen odafigyelést és munkát igényel részünkről.

Kulturális különbségek az EGÉSZSÉG területén				
<i>Belgium</i>	<i>Dánia</i>	<i>Franciaország</i>	<i>Magyarország</i>	<i>Olaszország</i>
	Hospice	Víz	Abortusz	Lepecsételt ajkak
	Becsomagolt babák	Fogamzásgátlás	Kábítószer	

Kritikus incidens: VÍZ

Begyűjtő szervezet: Elan Interculturel, Franciaország

KRITIKUS INCIDENS RÖGZÍTÉSÉNEK IDŐPONTJA: 2012

Kulcsszavak a kritikus incidens katalogizálásához						
Ezek a kulcsszavak segítenek bennünket abban, hogy az összegyűjtött kritikus incidens eseteket elemezni tudjunk. Egy esetet több kulcsszóval is lehet jelölni.						
Szakmai terület (ez lehet, hogy a résztvevő szakterülete, de nem feltétlenül)						
Gender	Egészségügy	Szexualitás	Mozgáskorlátozottak	Általános interkulturális	Test/fizikai sport	MÁS
	x					
“Érzékeny zóna”		Melyek voltak azok az érzékeny zónák, amelyek a kritikus incidens alapjául szolgáltak? (pl: szexualitás, társadalmi nemi szerepek, kor-öregedés, a testtel kapcsolatos felfogások, nem-verbális kommunikáció, stb.)				
		egészség				
A kultúr-sokk élményét átélő fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a kultúr-sokk élményét átélő elbeszélő kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkulturához tartozás, stb.)				
		38 éves mozgásterapeuta nő (mozgással, koordinációval és testtudatossággal kapcsolatos problémákban segít). Részidőben dolgozik egy kórházban és magánpraxisban. Párkapcsolatban él egy fiatal fizioterapeutával. Poitiers-ből származik, tíz éve Párizsban él. Politikai nézeteit tekintve mérsékelt baloldalinak tartja magát. Szülei mindketten egészségügyi dolgozók (édesanyja ápolónő, apja fizioterapeuta).				
A “sokkot okozó” fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a “sokkot okozó” fél kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkulturához tartozás, stb.)				
		18 éves, elefántcsontparti lány. Gyakorló muszlim hívő. Viszonylag homogén kulturális közegeből származik (nyugat-afrikai bevándorlók). A relaxációs workshopon orvosa tanácsára vett részt, miután hátfájásra panaszkodott.				

<p>1. A TÖRTÉNET részletei</p> <p>Mozgásterapeuta nő Párizs egy északi elővárosában található stúdiója. A terem kb. 30 m². A berendezést csupán néhány tornalabda alkotja. A narrátoron kívül öt nő van jelen: egy 18 éves, ketten 30 év körüliek, ketten 45 éves körül vannak. A csoport etnikai tekintetben heterogén volt (3 francia és 3 bevándorló). A résztvevők a padlón, körben foglaltak helyet, hol ülve, hol fekve, hol a labdákon a gyakorlat típusától függően. Az oktató körbe járt a teremben ellenőrizendő, hogy a résztvevők helyesen végzik-e a gyakorlatokat, szükség esetén kijavítva őket.</p> <p>Ami a résztvevők etnikai csoportjait illeti: a bevándorló nők és a fiatal lány mindannyian egykori francia gyarmatokról érkeztek (Elefántcsontpart, Tunézia, Algéria).</p>
<p>2. ÉRZELMI REAKCIÓK</p> <p>Kínosan éreztem magam, hiszen az volt az érzésem, hogy a résztvevő leértékeli a szakmai hozzáértésem és semmibe veszi a szabályaim. Ellentmondásos érzéseim támadtak: egyszerre éltem át haragot és aggodalmat. Haragot, mert a lány nem hallgatott rám, és aggodalmat, hogy esetleg elájul. Távozásakor erősen feldühített, hogy diszkriminációval vádolt. Zaklatott voltam.</p>
<p>3. Milyen értékeket, normákat érintett / veszélyeztetett/ tett kérdésessé a narrátorban az incidens?</p> <p>A narrátor számára ugyan nagyon fontos a személyes hit és a spiritualitás, mégis van számára egy bizonyos határ: a testi egészség. A fizikai jóllétnek mindenkor elsőbbséget kell élveznie, lévén a teljes spirituális élet alapja.</p> <p>Ezen kívül egy tréning vagy workshop során elengedhetetlen a szabályok követése. Az oktató tanácsait, instrukcióit komolyan kell venni, különben az egész értelmét veszti. Ha valaki számára vallásos hite valamely eleme nem összeegyeztethető egy adott workshop szabályaival, akkor ezt felismerve távol kell maradnia.</p>
<p>4. Milyen kép alakult ki a narrátorban a másik szereplőről?</p> <p>A narrátornak negatív benyomása alakult ki a lányról, amiért az nem vett tudomást szabályairól és mert diszkriminációval vádolta. Egy hitéért bármire képes fanatikusként tűnt fel a narrátor szemében.</p>
<p>5. Mik lehettek a másik fél/kultúra által képviselt értékek, normák, amik ehhez a specifikus helyzethez és végeredményben a narrátor élményéhez vezettek ? (Hipotézis !)</p> <p>Vallás: Cselekedeteink alapja, vezet és védelmez. Minden korban mindenütt jelen van, keretrendszer alkot.</p> <p>Ivás, rehidratálás: Fontos, ám nem mindig elengedhetetlen. A ramadan során a híveknek lehetőségük van az egész napra elegendő mennyiségű italt és táplálékot fogyasztani az éjszaka folyamán.</p> <p>Izzadás: Melegben természetes jelenség, nem tekinthető az eszméletvesztés előjelének.</p> <p>A muzulmán lány döntésének tiszteletben nem tartása és az ivás és pihenés feltételül támasztása a</p>

gyakorlat folytatásához diszkrimináció volt a francia nő részéről. Úgy tűnt a lányt erős vallásos és személyes meggyőződés vezeti.
6. Felvetett-e, rávilágított-e bármilyen szakmai vagy általánosan a kulturális mássággal kapcsolatos kérdésre, problémára ez a szituáció?
Valóban nehéz feladat meghúzni a határt mások választásainak tiszteletben tartása és szakmai felelősség között. Felvetődik a kérdés: Lehetséges, hogy a spirituális szükségletek előrébb valók legyenek a testiekénél? A másik felmerülő dilemma az oktató joga, hogy a résztvevők védelmében meghatározzon bizonyos szabályokat az általa vezetett foglalkozásokra vonatkozóan valamint a résztvevők azon joga közötti feszültség, hogy felnőtt létükre saját felelősségükre belátásuk szerint cselekedhessenek.
MÁS, EHHEZ KAPCSOLÓDÓ INFORMÁCIÓ
A fiatal nő nem jelent meg többé a workshopon. A fizioterapeuta mindmáig kitart álláspontja mellett.

Kritikus incidens: HOSPICE

Begyűjtő szervezet: MHT Consult, Dánia

KRITIKUS INCIDENS RÖGZÍTÉSÉNEK IDŐPONTJA: 2012

Kulcsszavak a kritikus incidens katalogizálásához						
Szakmai terület (ez lehet, hogy a résztvevő szakterülete, de nem feltétlenül)						
Gender	Egészségügy	Szexualitás	Mozgáskorlát ozottak	Általános interkulturális	Test/fizikai sport	MÁS
				x		
“Érzékeny zóna”		Melyek voltak azok az érzékeny zónák, amelyek a kritikus incidens alapjául szolgáltak? (pl: szexualitás, társadalmi nemi szerepek, kor-öregedés, a testtel kapcsolatos felfogások, nem-verbális kommunikáció, stb.)				
		<ul style="list-style-type: none"> • Professzionális vagy otthoni ápolás halálos beteg családtagok esetében • A betegséggel, testtel, halállal kapcsolatos attitűdök • Személyes identitás 				
A kultúr-sokk élményét átélő fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a kultúr-sokk élményét átélő elbeszélő kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.)				
		A narrátor 38 éves, hospice-ban dolgozó dán nővér. Nukleáris családban él férjével és három fiukkal. Sok dánhoz hasonlóan katolikus háttérrel				

	rendelkezik, ám nem aktív hívő.
A "sokkot okozó" fél kulturális kerete	Mik a jellemzői a "sokkot okozó" fél kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkulturához tartozás, stb.)
	<p>A többi szereplő:</p> <p>a) 72 éves, hospice ápolásra szoruló japán nő</p> <p>b) A beteg fia, aki körülbelül egyidős az ápolónővel. Nem tudni, hogy a család egyetlen felnőtt korú gyereke-e, de annyi biztos, hogy az egyetlen aki Dániában tartózkodik.</p> <p>Japánok lévén feltételezhetően sinto vagy buddhista felekezetűek, ám a dán ápolónőhöz hasonlóan ők sem aktív hívők.</p>
A TÖRTÉNET ismertetése	
<p>Koppenhága körzetében dolgoztam egy hospice otthonban ápolónőként. Egy nap egy végső stádiumban lévő japán nőt vettünk föl. Nem részesíthettük azonban a szokásos, teljes körű ápolásban, mivel a fia - ahogy hamarosan tapasztaltuk- napi 24 órában mellette kívánt maradni. Ragaszkodott hozzá, hogy ő maga gondoskodjon édesanyjáról. Hiába győzködtük, egyedül az édesanyja számára fájdalmas eljárások elvégzését volt hajlandó ránk hagyni.</p>	
1. A TÖRTÉNET részletei	
<p>Az incidens egy Koppenhága körzetében található magán hospice-ban zajlott le. Dánia többi magán egészségügyi intézményéhez hasonlóan ez is kitűnően felszerelt, magas szakmai színvonalat képviselő intézmény. A díj magában foglalja a teljes kezelés és ellátás költségeit. Nem ismert hány beteg volt épp az intézményben, de általánosságban igaz, hogy a dániai hospice-ok kis beteglétszámmal működnek. Nem tudni mióta élt a japán család Dániában. A nővér elmondása szerint más betegeket is ápolta az incidens idején.</p>	
2. ÉRZELMI REAKCIÓK	
<p>A nővér –kollégáihoz hasonlóan- akadályoztatva és mintegy korlátozva érezte magát hivatása végzésében.</p> <p>Mindez oda vezetett, hogy úgy érezte, szakmai identitása és kompetenciája kérdőjeleződött meg. A tehetetlenség érzésével töltötte el, hogy nincs lehetősége a saját professzionális mércéje szerinti legjobb ellátásban részesíteni az asszonyt.</p>	
3. Milyen értékeket, normákat érintett / veszélyeztetett/ tett kérdésessé a narrátorban az incidens?	
<p>Szakmai identitás: Ápolónőként a narrátor feladata, hogy a hospice rendszerében segítse a beteget. A tudat, hogy valaki más átvette ezen feladatát azt az érzést keltette benne, hogy szakértelme és szakmai identitása egyaránt megkérdőjeleződött.</p> <p>Szakmai tekintély:</p>	

A doktorok és ápolónók autoritása a gyógyítás világában még mindig egyértelmű. A japán férfi viselkedése tehát egy a dán viszonyok között hagyományos autoritással szembeni tiszteletlenségként is értelmezhető.

A betegséggel, testi leépüléssel és halállal kapcsolatos attitűdök:

A nyugati társadalmak laikus tagjai számára a betegség, fizikai hanyatlás és halál távoli, idegen jelenségek. Az emberi élet ezen alapvető állomásai úgyszólván intézményesültek. Eszerint a paradigma szerint a gyerekeknek –legyenek akár felnőtt korúak is- nem szabad látniuk szülei vagy más hozzájuk közelálló személyek haldoklását. A testi leépülés és a halál kérdései jóformán tabunak számítanak.

Családszerkezet, gyermekek szerepe:

A nyugati/dán család nukleáris család, amely azt is jelenti, hogy a különböző generációk nem állnak olyan szoros kapcsolatban egymással, mint korábban. Általában véve elmondható, hogy a családtagok közti viszonyokat ma kevésbé jellemzi a kölcsönös függés. Ez a helyzet adja a keretet a betegség és halál széleskörű intézményesüléséhez.

Individualizmus:

Ezen felül a családszerkezet, melyben csökkent mértékben van jelen a tagok egymással szembeni felelősségvállalása implikálja, hogy tagjainak jogában áll, hogy saját szükségleteik kielégítését helyezik előtérbe. Ilyen értelmezés szerint a beteg anya éjjel nappal való ápolása inkább áldozatnak tűnik, mint haldokló szerettünk ápolására irányuló természetes belső késztetésnek.

4. Milyen kép alakult ki a narrátorban a másik szereplőről?

Saját, nyugati szemszögükből nézve a nővérben és kollégáiban az a benyomás alakult ki, hogy az asszony valamiképpen uralkodott fián, mintha csak nem engedélyezte volna számára, hogy saját élete legyen. Kapcsolatuk azt a benyomást keltette, hogy az anya túlzott elvárásokat és követeléseket támaszt fiával szemben.

A fiú ugyanakkor túl készségesnek tűnt. Olyannyira, hogy a hospice dolgozói bizonyos mértékig lenézték, noha nyilvánvalóan tudatosan felfüggesztette saját életét erre az időszakra. Viselkedését felnőtt férfi létére saját szükségletei kielégítésével kapcsolatos kudarcaként értelmezték.

Az intézmény dolgozóinak hozzáállása a családhoz ha nem is egyértelműen negatív, de általában véve igen szkeptikus és távolságtartó volt.

5. Mik lehetnek a másik fél/kultúra által képviselt értékek, normák, amik ehhez a specifikus helyzethez és végeredményben a narrátor sokk élményéhez vezettek ? (Hipotézis !)

Az interpretáció két lehetséges irányban haladhat:

- Családi
- Gazdasági

A családi értelmezés szerint elmondhatjuk, hogy a japán/ázsiai családok alapvetően más hagyományokat, értékeket, szokásokat követnek a családtagok egymással szembeni kötelezettségei tekintetében. Pl.:

- Az idősebbek és a szülők tisztelete
- A család közös érdekeinek előtérbe helyezése az egyéni érdekekkel szemben

A családokon belüli hierarchia ma is gyakran erőteljesen működik. Ennek szellemében az idősek megkülönböztetett tiszteletnek örvendenek, a fiataloknak pedig kötelességük a nekik való engedelmesség.

A gazdasági értelmezést követve elmondható, hogy a japánok fizetős betegellátási rendszerhez vannak szokva. Ez rendszerint nagy anyagi terhet jelent a család számára, melyet a tagok esetleg úgy próbálnak mérsékelni, hogy bizonyos feladatokat maguk látnak el a beteg körül.

Valószínűnek látszik, hogy a japán férfi nem csak családi és kulturális okokból ápolta édesanyját a hospice-ban, hanem pénzügyi megfontolásból is.

6. Felvetett-e, rávilágított-e bármilyen szakmai vagy általánosan a kulturális mássággal kapcsolatos kérdésre, problémára ez a szituáció?

Először is fontos dilemmát vet fel a a japán/ázsiai család normái és tradíciói és a családtagokról való gondoskodást az állam feladatává tevő dán/nyugati szociális ellátórendszer között fenálló szakadék. Az incidens rámutat milyen fontos a más normákkal, tradíciókkal, elvárásokkal kapcsolatos tudatosság a betegellátásban.

Figyelmet kell ezen kívül fordítanunk a férfi viselkedése mögött jelen lévő gazdasági megfontolásokra is. Feltételezhetően azt hitte ugyanis, hogy csökkentheti édesanyja ápolásának költségeit a hospice-ban, ha bizonyos vele kapcsolatos teendőket magára vállal. Ez felveti a kérdést: vajon megfelelő módon volt-e informálva a férfi a dán egészségügyi ellátás működéséről?

Kulturális különbségek a SZEXUALITÁS területén				
Belgium	Dánia	Franciaország	Magyarország	Olaszország
Hálósák	Leszbikus buli	Meztelenség a színpadon	Leszbikus magánélet	
Kielégítés	Meztelen fiú a kertben	Transznemű tükör	Coming out (Előbújás)	
			Transznemű	

Kritikus incidens: KIELÉGÍTÉS

Begyűjtő szervezet: KVG, Belgium

KRITIKUS INCIDENS RÖGZÍTÉSÉNEK IDŐPONTJA: 2012.

Kulcsszavak a kritikus incidens katalogizálásához						
Szakmai terület (ez lehet, hogy a résztvevő szakterülete, de nem feltétlenül)						
Gender	Egészségügy	Szexualitás	Mozgáskorlátozottak	Általános interkulturális	Test/fizikai sport	MÁS
x		x	x			
“Érzékeny zóna”		Melyek voltak azok az érzékeny zónák, amelyek a kritikus incidens alapjául szolgáltak? (pl: szexualitás, társadalmi nemi szerepek, kor-öregedés, a testtel kapcsolatos felfogások, nem-verbális kommunikáció, stb.)				
		testkép, szexualitás, sérültség, nemek közötti viszony				
A kultúr-sokk élményét átélő fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a kultúr-sokk élményét átélő elbeszélő kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.)				
		Fiatal belga nő. Nyitott gondolkodású, katolikus, heteroszexuális, nem sérült.				
A “sokkot okozó” fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a “sokkot okozó” fél kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.)				
		Egy súlyosan mozgássérült fiú édesanyja. Középkorú, katolikus, nyitott gondolkodású belga nő.				
A TÖRTÉNET ismertetése						
Egy sérültséggel és szexualitással foglalkozó kurzuson vettem részt. Az egyik résztvevő nő a következő történetet osztotta meg velünk: 28 éves fia súlyos mozgássérült, együtt él a szülőkkel és két bátyjával. A						

nő elmondása szerint fiában néhány évvel korábban felébredt a szexuális kielégülés iránti igény. Különböző, nagyrészt szintén fizikailag sérült személyek segítségét kérték, ám a fiú, mivel nem ismerte eléggé ezeket a nőket, sosem tudott megfelelően ellazulni. Végül az egész családdal (az apával és a két testvérrel) való konzultáció után úgy döntöttek, hogy az anya fogja ellátni ezt a feladatot, azaz maga fogja kézzel kielégíteni fiát.

1. A TÖRTÉNET részletei

Több mint 200-an hallgattuk a nő történetét. Az összes résztvevő szakmabeli volt. Én mindössze egy jelen lévő kollégámat ismertem, az anyát egyáltalán nem. Egy nagy előadóteremben beszélt. A hallgatóság többi tagja sem ismerte őt. Ez a nap elején történt, a hallgatóság később kisebb csoportokra lett osztva, hogy a sérültség és szexualitás viszonyáról beszéljessenek. Az előadást követően kérdéseket tehetünk fel a nőnek. Az egyik arról szólt hogyan érez azzal kapcsolatban, hogy ő elégti ki a fiát és, hogy mit gondol, feladata-e az ilyesfajta gondoskodás az intézetekben dolgozóknak.

2. ÉRZELMI REAKCIÓK

Meglepett voltam és kényelmetlenül éreztem magam.

3. Milyen értékeket, normákat érintett / veszélyeztetett/ tett kérdésessé a narrátorban az incidens?

A test integritása és a vele szembeni tisztelet. A segítség határai.

4. Milyen kép alakult ki a narrátorban a másik szereplőről?

Az anya - kétségtelenül tiszteletreméltó módon- bármi áron segíteni akar fián. A kérdés mégis az, helyes eljárásnak tekinthető-e amit tesz, annak ellenére, hogy a fiú akaratával és a család többi tagjának beleegyezésével történik. Az anya tette nem kelt egyértelműen negatív benyomást, mégis nehéz elfogadni.

5. Mik lehettek a másik fél/kultúra által képviselt értékek, normák, amik ehhez a specifikus helyzethez és végeredményben a narrátor sokk élményéhez vezettek ? (Hipotézis !)

Empátia és a mások szükségleteivel szembeni tisztelet. Az emberi szexualitás az érzelmeknek van alárendelve, szerepe pedig a hozzánk közelállóknak szükségleteire adott válasz. Jelen esetben a szexualitás mintegy testi működésként, mindenfajta romantikus érzelemtől függetlenül jelenik meg.

6. Felvetett-e, rávilágított-e bármilyen szakmai vagy általánosan a kulturális mássággal kapcsolatos kérdésre, problémára ez a szituáció?

A sérültség és szexualitás kérdése még mindig tabunak számít, a vele kapcsolatos diskurzus számos nehézségbe ütközik. A fogyatékkal élőknek, családjaiknak valamint a velük foglalkozó segítőknek szóló tréningeknek és információs esteknek gondoskodniuk kellene a probléma láthatóvá tételéről és a róla való párbeszéd elősegítéséről. Különösen, mivel a szexualitás gyakran a nem sérültektől gyökeresen

eltérő jelentéssel bír a sérült emberek számára. Fontos tehát, hogy a területen dolgozó szakemberek és segítők különös figyelmet szenteljenek minden egyes sérültnek és családnak és, hogy képesek legyenek túllépni a szexualitással kapcsolatos hagyományos vélekedéseken.

Kérdések merülnek fel továbbá azzal kapcsolatban is, meddig terjedhet ki a segítség, mik azok a határok, ameddig elmehet valaki anélkül, hogy szembekerüljön saját erkölcsi normáival.

Kritikus incidens: COMING OUT

Begyűjtő szervezet: Ars Erotica Alapítvány, Magyarország, Budapest

KRITIKUS INCIDENS RÖGZÍTÉSÉNEK IDŐPONTJA: 2012.

Kulcsszavak a kritikus incidens katalogizálásához						
Szakmai terület (ez lehet, hogy a résztvevő szakterülete, de nem feltétlenül)						
Gender	Egészségügy	Szexualitás	Mozgáskorlátozottak	Általános interkulturális	Test/fizikai sport	MÁS
x		x				LMBT
“Érzékeny zóna”		Melyek voltak azok az érzékeny zónák, amelyek a kritikus incidens alapjául szolgáltak? (pl: szexualitás, társadalmi nemi szerepek, kor-öregedés, a testtel kapcsolatos felfogások, nem-verbális kommunikáció, stb.)				
		Szexuális orientáció felfedése – hol, mikor és hogyan? Professzionális és privát életre vonatkozó szociális szabályok. Az incidens szempontjából releváns területek: szexuális orientáció valamint annak mások előtti felfedése; megfelelő határok és keretek.				
A kultúr-sokk élményét átélő fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a kultúr-sokk élményét átélő elbeszélő kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkulturához tartozás, stb.)				
		A két résztvevő háttere többé-kevésbé megegyezik. A narrátor 34 éves lesbikus nő. Középosztálybeli, értelmiségi, LMBT aktivista, képző, párkapcsolatban él, gyermeke van.				
A “sokkot okozó” fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a “sokkot okozó” fél kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkulturához tartozás, stb.)				
		31 éves, lesbikus, művelt, középosztálybeli, városi nő				
A TÖRTÉNET ismertetése						
Az incidens néhány napja, egy szociális munkásoknak tartott, kisebbségekkel kapcsolatos szenzitizáló és kommunikációs képzés során zajlott le. Bemelegítő gyakorlatként „egy lépés előre” játékot játszottunk, melynek során minden résztvevő egy szerepkártyát kap, majd kisebbségekkel kapcsolatos sztereotípiákkal kapcsolatos kérdésekre kell válaszolnia a kártyáján szereplő karakter szemszögéből. A kiértékelő beszélgetés során megkérdeztem a „leszbikus” kártyát húzott résztvevőt, milyen kontextusba helyezte el a figuráját. Azt felelte, nem nagyon kellett megerőltetnie a fantáziáját, hiszen maga is lesbikus.						

1. A TÖRTÉNET részletei

A fenti gyakorlat célja, hogy előkészítse a terepet a kisebbségi csoportokról való beszélgetéshez. Arra szolgál, hogy feltérképezze a résztvevők kisebbségekhez való viszonyát, kimondott és kimondatlan előítéleteit. Valamennyi résztvevőnek 21 jellemző vonást kellett a kártyán szereplő 1-2-höz adnia, ily módon felépítve a karaktert. A képző (azaz a narrátor) ezután megkérdezte, milyen válaszokat adnak a karakterüknek feltett kérdésekre. A leszbikus nő coming outja után a gyakorlat a szokásos módon folytatódott, azonban amikor később a nap folyamán a leszbikusságot tárgyaltuk a nő elhagyta a termet, s csak a téma befejezte után tért vissza.

2. ÉRZELMI REAKCIÓK

Az első pillanatokban sokkolt a helyzet. Megijedtem, de a szokásos módon folytattam, majd kicsit később megkérdeztem, ki más húzott még homoszexuális karaktert (a gyakorlatban két homoszexuális szerepkártya szerepelt, egy meleg és egy leszbikus kártya), majd azt mondtam, később még részletesen megbeszéljük ezt a témát.

Félelem, konfliktus – miért féltem?

Félttem, mert készletet éreztem, hogy mintegy együttérzésből magam is felfedjem, hogy leszbikus vagyok.

3. Milyen értékeket, normákat érintett / veszélyeztett/ tett kérdéssé a narrátorban az incidens?

A partikuláris identitással kapcsolatos empátia és megerősítés:

Releváns lehet a magánélet védelmének kérdése. Rész-e egy szexedukátor vagy egy interkulturális tréner munkájának, hogy saját identitása összes aspektusát felfedje annak érdekében, hogy hozzájáruljon a róluk szóló párbeszédhez és, hogy másokat megerősítsen? Vagy kívánatos volna a magánszféra bizonyos szintű megőrzése a képző/kutató védelmében?

A szakmai és magánszféra elválasztása, a saját identitás védelme:

Fontos alapelv, hogy tréningek során a képző sosem beszél saját kisebbségi csoporthoz való tartozásáról, csak szakmai jellegű érintettségéről. Egyenlő távolságot kell tartania minden kisebbségi csoporttól, hogy megőrizhesse a kívülálló pozícióját. Ebben a helyzetben ugyanis a kívülállás értékes. Az élet minden más területén ellenben fontos és értékes az identitás nyílt vállalása. Ez a két megközelítés vezetett komoly belső konfliktushoz a narrátor esetében.

Szakszerűség:

Jól reagálni a résztvevő coming outjára. A narrátor arról beszél, hogy készletet érzett arra, hogy maga is feltárja szexuális orientációját a másik fél iránti empátia megnyilvánulásaként. Mégis, más –hasonló önfeltárást nem igénylő- módot is találhatott volna rá, hogy kifejezze támogatását. Zavara azonban megakadályozta ebben, s valószínűleg hiányérzet maradt benne.

4. Milyen kép alakult ki a narrátorban a másik szereplőről?

Bátor volt. A narrátor csodálta a megnyilvánulás természetességét. S bár a narrátor már korábban szimpatizált a nővel (merő sztereotípiák alapján, ld. gaydar jelenség), ebben a pillanatban tisztelni is kezdte. Az elejétől egészséges, magabiztos személyiségnek tűnt számára, s ezen megnyilvánulása tovább fokozta a narrátor róla kialakult ilyen jellegű képét.

A közösség érzése – nem csupán mert lesbikus volt, hanem azért is, mert felvállalta.

5. Mik lehettek a másik fél/kultúra által képviselt értékek, normák, amik ehhez a specifikus helyzethez és végeredményben a narrátor sokk élményéhez vezettek ? (Hipotézis !)

A partikuláris identitások felvállalásának és promotálásának missziója:

A tény, hogy a résztvevő teljesen természetes és magátólértetődő módon vállalta fel egy képzési szituációban lesbikusságát arra a következtetésre juttatta a narrátort, hogy közös értékek vannak. Képzések résztvevőjeként ő maga is hasonlóan szokott eljárni.

6. Felvetett-e, rávilágott-e bármilyen szakmai vagy általánosan a kulturális mássággal kapcsolatos kérdésre, problémára ez a szituáció?

„Mindez elsősorban szakmai probléma. Meglepett a saját reakcióm: a résztvevő úgy reagált, ahogy hasonló helyzetekben én magam is szoktam és ez – másik félként- sokkolt. Valamit kezdenem kell ezzel, de egyelőre nem tudom mit.”

Az interkulturalitás és szexualitás témakörében kutatást végző vagy képzéseket vezető szakemberek általában könnyen összeegyeztetik az olyan feszültségeket, mint:

- a) magánszféra védelme vs. mások partikuláris identitásának megerősítése, támogatása
- b) semlegesség és objektivitás vs. érzékenyítés és misszió
- c) szakmai vs. magánszféra

Ezen ellentmondások kezelésére valószínűleg –és minden bizonnyal szerencsés módon- nem létezik kész recept. Esetenként, a helyzettől függően bizonyos átjárás a professzionális és a személyes sféra között erőforrást jelenthet képzési és kutatási helyzetekben egyaránt. A képzőnek/kutatónak minden esetben felkészültnek kell lennie az identitásával kapcsolatos konfliktusok kezelésére.

Kulturális különbségek a FOGYATÉKOSSÁG területén				
Belgium	Dánia	Franciaország	Magyarország	Olaszország
Utazás		Az ujj	Csók	Főzőlecke
Pofon			Érintés	Színházi fesztivál
Cikk			Harcművészetek	Jégtörés
Főzés			Szépség	Hastánc
Vásárlás				Bank
Nagynéni				
Bűnös				
Újévi beszéd				
Étterem				
Hálósák				
Toalett				
A buli				
Mozi				
Tömegközlekedés				
Tisztességes munkaadó				
Elszigetelve élni				
Kielégítés				

Kritikus incidens: JÉGTÖRÉS

Begyűjtő szervezet: CESIE, Olaszország

Kulcsszavak a kritikus incidens katalogizálásához						
Szakmai terület (ez lehet, hogy a résztvevő szakterülete, de nem feltétlenül)						
Gender	Egészségügy	Szexualitás	Mozgás korlátozottak	Általános inter-kulturális	Test/fizikai sport	MÁS
					x	Művészet, színház
“Érzékeny zóna”		Melyek voltak azok az érzékeny zónák, amelyek a kritikus incidens alapjául szolgáltak? (pl: szexualitás, társadalmi nemi szerepek, kor-öregedés, a testtel kapcsolatos felfogások, nem-verbális kommunikáció, stb.)				
		Fogyatékoság, oktatás, művészi kifejezés, verbális és non-verbális kommunikáció				
A kultúr-sokk élményét átélő fél kulturális		Mik a jellemzői a kultúr-sokk élményét átélő elbeszélő kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás, kor, nem, szexuális)				

kerete	orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.) 31 éves szicíliai nő. Heteroszexuális, házas. Színháztudományt tanult. A színházi művész szubkultúrához tartozik.
A "sokkot okozó" fél kulturális kerete	Mik a jellemzői a "sokkot okozó" fél kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.) Fiatal szicíliai nő. Fogyatékkal élő, kerekesszékes.
A TÖRTÉNET ismertetése	
<p>2008-ban színházi workshopot vezettem Palermóban. Az első órán vettem észre, hogy a résztvevők között van egy fiatal, kerekesszékes nő, Francesca. Pánikba estem. Több ismerkedő („jégtörő”) gyakorlattal készültem ugyanis az első alkalomra, ezek azonban mind álló feladatok voltak, s ennél fogva Francesca nem tudott volna részt venni bennük. A következő órák rettenetesen sikerültek, ugyanis kizárólag ülő feladatokat adtam a csoportnak, hogy Francesca is részt vehessen. Nem értettem meg, hogy ez az eljárás mindenki számára kínos, különösen Francescának. Azt hittem ez az egyetlen módja, hogy együtt dolgozzunk, s nem vettem észre, hogy ezzel szüntelenül hangsúlyozom Francesca sérültségét és, hogy lehetetlenné teszem a résztvevők számára a csapattá válást. Kollégáimmal beszélgetve aztán megértettem, hogy a problémát a sérültségről alkotott képem okozta.</p>	
1. A TÖRTÉNET részletei	
<p>A kritikus incidens Palermóban zajlott le 2008-ban, egy felnőtteknek szóló drámafoglalkozáson. A szereplők: Francesca, én, valamint a csoport. Ez volt a csoport első találkozója. Aznapgyakorlataim összeállításánál nem vettem figyelembe, hogy mozgássérült résztvevő is lesz. Őszintén szólva egyáltalán nem számítottam erre.</p>	
2. ÉRZELMI REAKCIÓK	
<p>Kényelmetlenül éreztem magam, mert nem gondoltam rá, hogy a foglalkozásomra fogyatékkal élő személy is jelentkezhet. Még frusztráltabbá váltam látva, hogy próbálkozásom, hogy csak ülő gyakorlatokat csináltassak a csoporttal még kínosabb kudarc, lévén, hogy az egész csoport a mozgássérültekkel kapcsolatos járatlanságom áldozatává vált. Később azonban az eset arra motivált, hogy fejlesszem tanári eszközkészletemet, valamint olyan gyakorlatokkal bővísem repertoáromat, melyeket bármely fizikai állapotú ember végezhet.</p> <p>Hónapok elteltével már elég magabiztossá váltam ahhoz, hogy egyenesen megkérdezzem résztvevőimtől mely gyakorlatokat tudják s melyeket nem képesek elvégezni. Megkönnyebbültem!</p>	
3. Milyen értékeket, normákat érintett / veszélyeztetett/ tett kérdésessé a narrátorban az incidens?	
<p>A kommunikációval kapcsolatban merültek fel problémák. Azt hittem ugyanis tapintatlanság megkérdezni, mi az amit el tud végezni és mi az amit nem.</p>	

<p>Felmerül továbbá a fogyatékkal élők népességbeli arányáról alkotott elképzelésem kérdése: korábban sosem merült fel bennem, hogy egyszer egy sérült ember látogathat el az órámra.</p>
<p>4. Az előző kérdésre adott válaszod alapján milyen kép alakult ki benned a másik szereplőről?</p>
<p>Nagyon pozitív képem alakult ki Francescáról. Rendkívül életteli, bátor személyiségnek találtam, aki határozottan a csoport tagja kívánt lenni.</p>
<p>5. Mik lehetnek a másik fél/kultúra által képviselt értékek, normák, amik ehhez a specifikus helyzethez és végeredményben a narrátor sokk élményéhez vezettek ? (Hipotézis !)</p>
<p>Francesca hozzászólt az olyan helyzetekhez, melyekben a többi jelenlévő nem ismeri el őt teljesen jelen- és résztvevőként. Fogyatékkal élőként nem sokkolta vele kapcsolatos felkészületlenségem. Mindig együttműködő és segítőkész: készségesen segít a hozzám hasonlóan nem sérült embereknek, hogy kérdezni merjünk anélkül, hogy tapintatlannak kellene éreznünk magunkat.</p>
<p>6. Felvetett-e, rávilágított-e bármilyen szakmai vagy általánosan a kulturális mássággal kapcsolatos kérdésre, problémára ez a szituáció?</p>
<p>Francesca hozzászólt az olyan helyzetekhez, melyekben a többi jelenlévő nem ismeri el őt teljesen jelen- és résztvevőként. Fogyatékkal élőként nem sokkolta vele kapcsolatos felkészületlenségem. Mindig együttműködő és segítőkész: készségesen segít a hozzám hasonlóan nem sérült embereknek, hogy kérdezni merjünk anélkül, hogy tapintatlannak kellene éreznünk magunkat.</p> <p>Úgy gondolja kérdezni udvariasabb , mint elvárni, hogy mindenki hozzá alkalmazkodjon hasonló helyzetekben. Ő maga is alkalmazkodni kíván, amennyire csak az adott szituáció megengedi. A legfontosabb azonban a kommunikáció. Vele és a többi résztvevővel is</p>

Kritikus incidens: ÚJÉVI BESZÉD

Begyűjtő szervezet: KVG, Belgium

KRITIKUS INCIDENS RÖGZÍTÉSÉNEK IDŐPONTJA: 2012.

Kulcsszavak a kritikus incidens katalogizálásához						
Szakmai terület (ez lehet, hogy a résztvevő szakterülete, de nem feltétlenül)						
Gender	Egészségügy	Szexualitás	Mozgáskorlátozottak	Általános interkulturális	Test/fizikai sport	MÁS
			X			
“Érzékeny zóna”		Melyek voltak azok az érzékeny zónák, amelyek a kritikus incidens alapjául szolgáltak? (pl: szexualitás, társadalmi nemi szerepek, kor-öregedés, a testtel kapcsolatos felfogások, nem-verbális kommunikáció, stb.)				
		Sérültség, testkép				
A kultúr-sokk élményét átélő fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a kultúr-sokk élményét átélő elbeszélő kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.)				
		Középkorú belga képzőművész. Katolikus vallású, nem sérült.				
A “sokkot okozó” fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a “sokkot okozó” fél kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.)				
		30 év körüli, testi fogyatékkal élő belga nő.				
A TÖRTÉNET ismertetése						
<p>Újévi fogadást tartottunk a munkahelyemen. Felkértünk egy nőt az Egyenlő Esélyekért Egyesülettől, hogy tartson beszédet. Korábban már többször beszéltünk telefonon és e-mailen keresztül, azonban csak mikor megláttam a fogadáson szembesültem vele: arca torzult. Előtte fogalmam sem volt erről. Másmilyennek képzeltem.</p>						
1. A TÖRTÉNET részletei						
<p>Körülbelül 15-en voltak jelen, közülük kb. 7 önkéntes. A többiek a mi illetve ismerős szervezetektől érkezett szakmabeliek voltak, valamint a meghívott nő.</p> <p>A fogadás a munkahelyemen került megrendezésre, mely egy 5 íróasztalos irodából, egy konyhából és egy kis kertből áll. A jelenlévők a meghívott nő kivételével mind jól ismerték egymást.</p>						

2. ÉRZELMI REAKCIÓK

Ugrottam egyet. Teljesen váratlanul ért a nő külseje, hiszen a hangja alapján teljesen másra számítottam. Utána borzasztóan szégyelltem magam amiért én, egy sérültekkel foglalkozó szervezet munkatársa így reagáltam.

3. Milyen értékeket, normákat érintett / veszélyeztetett/ tett kérdéssé a narrátorban az incidens?

„Az eset kapcsán rádöbbsentem, hogy milyen mértékben nem vagyunk felkészülve arra, hogy váratlan helyzetekben találkozzunk sérült emberekkel. „

Az arc fontossága:

A Belgiumhoz hasonló individualista társadalmakban az arc szerepe hatalmas, amennyiben tükrözi egyediségünk, személyiségünk és karakterünk. A rajta található sebek, sérülések, torzulások tehát épp ezen kiemelkedő jelentősége miatt más testrészeknél nagyobb mértékben befolyásolják a másokban rólunk kialakuló benyomást. Szépségésményünk emellett erősen a szimmetria, simaság, harmónia és fiatalság irányába mutat. A nyugati kultúrákban a személyközi interakciók során rendszerint egymást arcát nézzük. Sérült, valamilyen módon torzult arcú emberekkel való kapcsolatba lépés során fontos és egyben különleges élmény a vonások mögé nézni, s felfedezni magát a személyt. Ilyen helyzet azonban ritkán adódik, hisz mind személyesen mind a közéletben ritkán találkozunk ilyen fogyatékosággal élő emberekkel.

Rejtett attitűdök:

Mindannyian rendelkezünk bizonyos sztereotípiákkal a minket körülvevő emberekkel kapcsolatban. Mivel azonban legtöbbször ritkán találkozunk fogyatékkal élőkkel, velük kapcsolatban többnyire nem rendelkezünk kész sémákkal.

A tény, hogy a narrátor sérült emberekkel foglalkozik nem jelenti szükségszerűen azt, hogy teljes mértékben túl van azon, hogy meglepődjön ha az incidenshez hasonló szituációba kerül. Lehetséges, hogy mivel a sérült emberek még manapság is erőteljesen marginalizáltak, a narrátor egész egyszerűen nincs hozzászokva, hogy a számára ismerős professzionális helyzeteken kívül találkozzon velük. Gyakran hajlamosak vagyunk elfelejteni, hogy a fogyatékos emberek köztünk élnek.

4. Milyen kép alakult ki a narrátorban a másik szereplőről?

Normális, pozitív benyomást keltett. Nagyon kellemes és barátságos volt.

5. Mik lehettek a másik fél/kultúra által képviselt értékek, normák, amik ehhez a specifikus helyzethez és végeredményben a narrátor sok élményéhez vezettek ? (Hipotézis !)

Diszkrimináció elleni harc:

Az Egyenlő Esélyekért Egyesület tagjaként a nő bizonyára erős elhivatottságot érez az esélyegyenlőség ügyével kapcsolatban, mely egyéb kisebbségi csoportok mellett valószínűleg a fogyatékkal élőkre is kiterjed.

Támogatás a teljes integráció irányában:

Ezen elhivatottságának megfelelően valószínűleg fontosnak érezte, hogy bebizonyítsa: egy arcán

torzulással élő ember ugyanolyan kompetens lehet, mint bárki más.

6. Felvetett-e, rávilágított-e bármilyen szakmai vagy általánosan a kulturális mássággal kapcsolatos kérdésre, problémára ez a szituáció?

„Még mindig az a kép él az emberek fejében, hogy a fogyatékkal élők tehetetlen, függő emberek. Korlátaik helyett hasznosabb lenne azonban ezen csoport lehetőségeire koncentrálnunk.”

Bár a 2009-es, a British Office of Disability által kiadott Social Attitudes Survey szerint a emberek egyre inkább hajlamosak másoktól nem különbözőekként gondolni a fogyatékkal élőkre (a megkérdezettek 85%-a vélekedett így a 2005-ben mért 77%-kal szemben) mégis, a fogyatékosokkal szembeni előítéletek továbbra is széles körben elterjedtek. 10-ből csaknem 8 megkérdezett vélte úgy, hogy a sérülteknek előítéletekkel kell szembenézniük. Ennek oka az lehet, hogy a sérült emberek általában másoktól különböző megjelenésűek vagy viselkedésűek. Bár mindannyian különbözőek vagyunk, a kultúrák nagy része mégis rendelkezik egy bizonyos, a média és a művészet által támogatott képpel arról, hogy mit tekinthetünk „normálisnak”. Gyakran feszengünk, ha ettől a normától eltérő emberrel kerülünk interakcióba. A narrátor sokkjához hozzájárult továbbá, hogy előzetesen már kialakított egy elképzelést a meghívott nő külső megjelenéséről, ami azonban ettől radikálisan különbözőnek bizonyult.

Kulturális különbségek a GENDER (nemi szerep) területén				
Belgium	Dánia	Franciaország	Magyarország	Olaszország
	A sminkelt arcú kislány	Akkulturalizáció	Férj	A kihívás
	A török otthonban	Történetmondás	Gyász és nemi szerep	Bemutatkozás
	Házi feladat	Csábítás	Női szerep	
	Alkarok	Öltözködés	Férfi szerep	
	Kihívó öltözék a vizsgán	Színházi workshop	A lánykérés	
	Kihívó öltözék a könyvtárban	Koedukált játék	A női tréner	
	Közbevágás	Transznemű tükör	Túlöltözött résztvevő	
	A libanoni apa		Autentikus transzneműség	

Kritikus incidens: KIHÍVÓ ÖLTÖZÉK A KÖNYVTÁRBAN

Begyűjtő szervezet: MHT Consult, Dánia

KRITIKUS INCIDENS RÖGZÍTÉSÉNEK IDŐPONTJA: 2012

Kulcsszavak a kritikus incidens katalogizálásához						
Szakmai terület						
(ez lehet, hogy a résztvevő szakterülete, de nem feltétlenül)						
Gender	Egészségügy	Szexualitás	Mozgáskorlátozottak	Általános interkulturális	Test/fizikai sport	MÁS
x		x		x		
“Érzékeny zóna”		Melyek voltak azok az érzékeny zónák, amelyek a kritikus incidens alapjául szolgáltak? (pl: szexualitás, társadalmi nemi szerepek, kor-öregedés, a testtel kapcsolatos felfogások, nem-verbális kommunikáció, stb.)				
		Szexualitás előtérbe helyezése nyilvános térben.				
A kultúr-sokk élményét átélő fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a kultúr-sokk élményét átélő elbeszélő kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkulturához tartozás, stb.)				
		A narrátor 58 éves, dán, tanárnő. Egy nyelviskolában dolgozik. Évek óta dolgozik más kultúrákból érkezett tanulókkal. Környezete tapasztalt, professzionális, munkájában magas színvonalat képviselő tanárként tartja				

	számon. Családjával több különböző országban éltek az évek során. Önmagát feministának vallja, aki erősen tudatos a nemek egyenlőségét illetően.
A "sokkot okozó" fél kulturális kerete	Mik a jellemzői a "sokkot okozó" fél kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.)
	Harmincas évei vége felé járó boszniai orvosnő, aki dánul tanul a nyelviskolában.

A TÖRTÉNET ismertetése

Minden felnőtt diákunknak lehetősége van arra, hogy önállóan végezhesse kutatómunkát könyvtárunkban, ahol folyamatosan jelen van egy vagy két nyelvtanár, hogy mintegy témavezetőként segítse a tanulók munkáját.

Egy nap én dolgoztam a könyvtárban. Körülbelül 10 tanuló volt jelen. Egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy a léghő szokatlan módon felbolydult. Ennek oka - számomra úgy tűnt- egy boszniai hallgató volt, aki mélyen dekoltált ruhában ült az egyik asztalnál. A nő tudomásom szerint muzulmán vallású volt.

1. A TÖRTÉNET részletei

Az incidens egy nyelviskola könyvtárában zajlott le. A nyelvtanárnőn kívül körülbelül 10 tanuló volt jelen, 2 nő és 8 férfi, mindannyian felnőttek. A férfi tanulók a kihívóan öltözött boszniai nő asztala köré gyűltek.

2. ÉRZELMI REAKCIÓK

A tanárnő, mint az iskola oktatója felelősségének érezte, hogy nyugodt, csendes munkakörnyezetet biztosítson a diákok számára könyvtári ügyeleti ideje alatt. A boszniai hallgató viselkedése nyilvánvalóan megzavarta a tanulószoba nyugalma, s ez bosszantotta. Zavarta, hogy a nő ilyen nyíltan, szexuálisan provokálja a férfi tanulókat öltözékével.

3. Milyen értékeket, normákat érintett / veszélyeztetett/ tett kérdésessé a narrátorban az incidens?

A tanárnő határozottan különbséget tesz a munkahelyi dresszkód és a szórakozóhelyekre való öltözékek között.

A nyelviskola bizonyos dresszkódot ír elő tanárai számára. Ez nem túl formális, a dolgozók számára bizonyos fokig lezser, utcai öltözködést engedélyez. A tanárnő maga inkább a laza mintsem a nőies öltözködési stílus híve.

Megjegyzendő, hogy a tanulók közül sokan olyan országokból érkeztek, ahol társadalmilag nem

elfogadott sőt, esetenként törvényileg tiltott a szexuálisan kihívó ruhák nyilvános viselése.

Az incidens ezenfelül több, a szituációban megjelenő normatív reakció hátterével kapcsolatos kérdést felvet:

Formális egyenlőség:

Dániában az élet minden területén hangsúlyos szerepet kap az egyenlőség eszméje, legyen szó gender, szociális vagy etnikai kérdésekről. Ez a szemlélet természetesen az akadémiai világban is megjelenik. Bár a Dániában szokásos dresszkód inkább kötetlen, a tanulóktól általában rendezett, visszafogott öltözködést várnak el.

Akkulturalizáció:

A narrátor az adaptációt egy tudattalanul az új életforma, szabály- és értékrendszer elsajátításával egyidőben szinte automatikusan lezajló folyamatnak tételezi. Feltételezhetően elvárná, hogy a boszniai nők rövid idő alatt alkalmazkodjanak a dán életformához és magukévá tegyék a helyi normarendszert, elfeledkezvén róla, hogy a kulturális adaptáció olyan tanulási folyamat, mely rendszerint hosszú időt vesz igénybe.

A muszlim nőkkel kapcsolatos sztereotípiák:

A dán tanárnő meglepetéséhez hozzájárulhattak továbbá a muzulmán nők megjelenésével kapcsolatos, teljes testet takaró ruhát viselő, elfátyolozott nőkről szóló, széles körben elterjedt sztereotípiák. Valójában kevesen feltételezik, hogy egy ettől eltérő megjelenésű nő is lehet muzulmán.

4. Milyen kép alakult ki a narrátorban a másik szereplőről?

A boszniai nő megjelenése igen kellemetlen, bántó benyomást keltett bennem. Az volt az érzésem, hogy nem tud megfelelően különbséget tenni aközött milyen öltözék elfogadható a magánéletben, és milyen a professzionális szituációkban.

Tudtommal mint magasan képzett személy, dániai munkakeresése érdekében komoly nyelvtanulási szándékkal járt iskolánkba. Mégis, a mód ahogy felöltözött egyáltalán nem illett ehhez a helyzethez. Öltözéke még jobban megdöbbsentett annak tudtában, hogy magas iskolai végzettséggel rendelkező és muzulmán.

5. Mik lehetnek a másik fél/kultúra által képviselt értékek, normák, amik ehhez a specifikus helyzethez és végeredményben a narrátor sokk élményéhez vezettek ? (Hipotézis !)

A nőiség megjelenítése:

Kelet-európai tudományos konferenciákon sok nagyon nőies öltözködésű női tudóst látni. A nyugati országok gyakorlatától eltérően itt nem számít tabunak sőt, megszokott a nőiesség ily módon való hangsúlyozása nyilvános megjelenések során. Lehetséges magyarázat erre, ha a jelenséget a kommunista időszak erőltetett emancipálási törekvésére adott válaszként értelmezzük. A skandináv országokkal összehasonlítva a kelet-európai kultúrák jelentős része erősen maszkulin jellegű a nemi szerepek közötti nagyobb különbségtétel tekintetében.

Összetett kulturális referenciák:

Mindannyian több kulturális identitással rendelkezünk, s viselkedéseink, értékeink ezen különféle pozíciók között alakulnak. A nő egyszerre volt muszlim és boszniai. Öltözéke tehát ebben az esetben nem vallását (vagy az arról alkotott képünket), hanem a tágabb kulturális közeget tükrözte melyből érkezett. Valójában nincs tehát ellentmondás abban, hogy muzulmán nőként nőies és szexis módon öltözik.

6. Felvetett-e, rávilágított-e bármilyen szakmai vagy általánosan a kulturális mássággal kapcsolatos kérdésre, problémára ez a szituáció?

Muszlim/vallásos hit:

Boszniában az iszlám az uralkodó vallás, mivel azonban az országot sok nyugati hatás érte, a vallásgyakorlással kapcsolatos általános attitűd jóval megengedőbb, mint számos más muzulmán országban. Így nem is különösképpen szokatlan, hogy egy muszlim nő olyan ruhákat viseljen, melyek eltérnek a hagyományos muzulmán női öltözködéstől. Szintén elképzelhető, hogy egyéb elvárások (pl. megfelelni a vonzó nő Boszniában jellemző képének) fontosabbak számára, mint a vallásos hagyomány követelményei.

Nemi hierarchia:

Bosznia egyike a még mindig erősen patriarchális társadalmaknak. A történelmi balkáni családszerkezet alapvetően férfijogú volt, mely hierarchiájának legalsó helyén álltak a fiatal nők. Legfontosabb feladatuk az anyaság és a gyermekekkel kapcsolatos teendők ellátása volt. Az ezen elvárásoknak valamilyen okból nem megfelelő nőket gyakran értéktelennek bélyegezte és kizárta közösségük, lévén a férfiak figyelmének felkeltésének képessége alapvető fontosságú volt identitásuk szempontjából.

Mégma manapság a nők mind több és több függetlenségre és erőforrásra tesznek is szert a családtól független területeken, a férfi figyelem felkeltésével kapcsolatos esetleges sikertelenségük ma is gyakran lenézést vált ki.

A narrátor által leírt incidens tehát egy olyan szociokulturális kontextusban szemlélendő, melyben a nőket erősen befolyásolják a fentebb leírt hagyományos szerepmoделlek. Bár a leírt incidens Dániában zajlott le, a kulturális mintázatok internalizálódnak, így az egalitáriusabb környezetbe kerülés gyakran nem változtat azon a módon, ahogyan az adott nő saját szerepét és társadalomban elfoglalt helyét látja. Sok nő tehát továbbra is a hagyományos normákat követve igyekszik elfogadást találni.

Férfiasság:

Ráadásul, bár a nők mind nagyobb arányban kerülhetnek be a felsőoktatásba, a társadalmi ranglétrán való emelkedésük során ma is gyakran ütköznek az úgynevezett üveglafonba.

Ezen akadállyal különböző stratégiák segítségével próbálnak megküzdeni. Ezek egyike lehet a sok fedetlen testfelület és a csábító öltözködés. A fiatal boszniai nő viselkedése tehát úgy is értelmezhető, mint egy a megbecsülés kivívására alkalmazott stratégia.

Kritikus incidens: TRANSZNEMŰ

Begyűjtő szervezet : Ars Erotica Alapítvány, Magyarország

KRITIKUS INCIDENS RÖGZÍTÉSÉNEK IDŐPONTJA: 2012

Kulcsszavak a kritikus incidens katalogizálásához						
Szakmai terület (ez lehet, hogy a résztvevő szakterülete, de nem feltétlenül)						
Gender	Egészségügy	Szexualitás	Mozgáskorlátozottak	Általános interkulturális	Test/fizikai sport	MÁS
x				x		
“Érzékeny zóna”		Melyek voltak azok az érzékeny zónák, amelyek a kritikus incidens alapjául szolgáltak? (pl: szexualitás, társadalmi nemi szerepek, kor-öregedés, a testtel kapcsolatos felfogások, nem-verbális kommunikáció, stb.)				
		gender, testkép, nemi szerepek				
A kultúr-sokk élményét átélő fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a kultúr-sokk élményét átélő elbeszélő kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.)				
		40 éves, művelt, középosztálybeli, az LMBT kérdések iránt nyitott pszichológusnő				
A “sokkot okozó” fél kulturális kerete		Mik a jellemzői a “sokkot okozó” fél kulturális értelmezési keretének? (a nemzeti sajátosságokon túl / vallás , kor, nem, szexuális orientáció, politikai értékrend, valamilyen szubkultúrához tartozás, stb.)				
		Fiatal transznemű nő (női identitással rendelkező férfi)				
A TÖRTÉNET ismertetése						
<p>Egy leszbikus filmklub vetítéseket rendez leszbikus témájú filmekből. Minden vetítés után beszélgetésre kerül sor a közönség és a téma meghívott szakértői részvételével. A legutóbbi alkalommal pszichológusként én voltam a beszélgetés moderátora. A közönségben helyet foglalt egy transznemű nő (női identitással rendelkező férfi), aki aktívan hozzászólt a beszélgetéshez. Egy alkalommal, amikor át akartam neki adni a szót, így szóltam: „Most pedig hallgassuk meg egy férfi véleményét!”</p>						
1. A TÖRTÉNET részletei						
<p>1. (Ki?) A narrátor (pszichológus, egy filmklubban rendezett beszélgetés moderátora) és egy transznemű nő</p> <p>2. (Mi történt pontosan?)</p>						

A narrátor a másik fél identitását figyelmen kívül hagyva utalt annak biológiai nemére
3. (Hol?)
Egy filmklubbeli vetítést követő nyitott beszélgetésen

2. ÉRZELMI REAKCIÓK

Zavarba jöttem és jóvá szerettem volna tenni a tévedésem, így a női nevén szólítottam.

3. Milyen értékeket, normákat érintett / veszélyeztetett/ tett kérdésessé a narrátorban az incidens?

A másság és partikuláris identitások elfogadása:

A képzésen résztvevők szexuális, kulturális vagy bármilyen más identitásának elfogadása alapvető szakmai elvárás a multikulturalitás területén dolgozó trénerekkel szemben.

Professzionalizmus:

A narrátor, mint pszichológus és mint egy szexuális orientációval foglalkozó beszélgetés moderátora egyaránt szégyenként élte meg, hogy nem a megfelelő nemi identitást tulajdonította a transznemű résztvevőnek. Az eset bizonytalanságot keltett benne szakmai kompetenciájával kapcsolatban.

A gender nem biológiai hanem társadalmi eredetű, tehát változtatható:

- Társadalmunk mára (bizonyos fokig) elfogadta az egyén nemi identitása szabad megválasztásához való jogát.
- Egy kutatás mindazonáltal kimutatta, hogy új ismerőseinket tudattalanul, másodpercek alatt a következő szempontok szerint kategorizáljuk: életkor, etnikai és nemi hovatartozás. Jóllehet a gender kulturálisan meghatározott, a férfi-nő kategorizáció szociális észlelésünk egyik legalapvetőbb eleme. Tárgyalt esetünkben ez a fajta tudattalan, automatikusan lezajló kategorizáció megelőzte a percepció összetettebb, tanult módját (azaz, hogy a társadalmi nem nem biológiai, hanem választott).

4. Milyen kép alakult ki a narrátorban a másik szereplőről?

A narrátor számára a transznemű nő semleges volt.

5. Mik lehettek a másik fél/kultúra által képviselt értékek, normák, amik ehhez a specifikus helyzethez és végeredményben a narrátor sokk élményéhez vezettek ? (Hipotézis !)

Az identitás megkérdőjelezése:

Bármely személy akit a sajátjával ellentétes neműnek bélyegeznek saját nemi hovatartozása megkérdőjelezéseként éli azt meg. Sok transznemű nő gyakorta szembesül identitása ilyen fajta megkérdőjelezésével esetleges maszkulin külső jegyeik (magasság, hangszín stb.) miatt. Ráadásul minden ilyen esetben fennáll a lehetőség, hogy a tévesztés szándékos, s a másik fél ellenérzéseit fejezi ki azzal szemben, hogy nőként fogadja el a transznemű személyt.

A gender kulturális és nem biológiai:

A transznemű emberek számára a nem nem külső, biológiai jegyek alapján meghatározott, hanem kulturálisan, szubjektív azonosulás eredményeként. A nem ilyen fajta megközelítése az egyik ok, amiért számos transznemű ember nem kívánja magát nemátalakító műtétnek alávetni.

A nemi szerepek relativizációja vagy esszencialista nézőpontja:

A transznemű nézőpont azt feltételezi, hogy a gender teljes egészében kulturális konstrukció. Feltételez továbbá egy két ellentétes pólusként való férfi-nő megkülönböztetést, mely különbözik azon kortárs szemléletmódtól, mely a társadalmi nemet nem két egymástól élesen elhatárolható szélsőséggént, hanem mintegy skálaként értelmezi, melyen mindannyian valamely összetett, köztes értéket képviselünk. Mivel azonban a transznemű személyek egy bizonyos nemi identitásról egy másik jól meghatározott nemi identitásra váltanak ahhoz, hogy ez az átmenet értelmes legyen a másik nemi identitásnak szükségszerűen jól definiálnak kell lennie, nem pedig relatívnak. A férfiból nővé válás átmenete nem mehet végbe egy relatív, férfias-nőies skálán elhelyezhető női identitás, hanem csak egy bizonyos mértékben hagyományos női identitás irányában.

6. Felvetett-e, rávilágított-e bármilyen szakmai vagy általánosan a kulturális mássággal kapcsolatos kérdésre, problémára ez a szituáció?

„Kognitív disszonanciát életem át: nyelvbotlásom elárulta, hogy tudat alatt tradicionális kép él bennem a nemi szerepekről.”

A narrátor ezen mondata rámutat, hogy a modern nyugati társadalmak többsége a mélyben hozzá hasonlóan hagyományos képpel rendelkezik a nemekről. Ezt tükrözi az a tanulmány, mely kimutatta, hogy másokat nemi hovatartozásuk tekintetében azonnal, tudatos mérlegelés nélkül kategorizálunk. Ha valamilyen okból nem tudunk valakit automatikusan a férfi vagy nő kategóriába sorolni összezavarodunk és mindenképp el kívánjuk dönteni a kérdést. És bár megtanultuk, hogy a gender társadalmi és szeretnénk magunkénak tudni –és másoknak is biztosítani- a vele kapcsolatos döntés jogát, mégis időbe fog telni, míg észlelésünk és ösztönös reakcióink is összhangban lesznek ezen eszménkkel.